

ефективних передумов інвестицій розвитку.

Початкові теоретичні напрацювання представників інституційної економіки дають підстави зробити припущення, що відсутність суспільно-визнаних нових правил поведінки призводить до простого ігнорування їх з боку учасників економічних відносин, посилення сфери впливу неофіційної економіки. Зняття інституційних обмежень є визначальним чинником ефективності регіональної політики із застосування фінансово-кредитних інструментів на шляху розвитку.

Стаття рекомендована до друку кафедрою економіки підприємництва та менеджменту Вінницького торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету (протокол № 8 від 20 лютого 2004 року)

*Братковський Л.М.,
начальник фінансового департаменту
ЗАТ СК "Східно-Українське страхове
товариство"*

МІСЦЕ Й РОЛЬ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ У ЕКОНОМІЧНІЙ СТРУКТУРІ КРАЇНИ; ДЕРЖАВНИЙ ВПЛИВ НА СТРАХОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ

Страхування на сьогоднішній день є одною з важливих сфер економіки й найменш вивченою з усіх. Незважаючи на те, що в Україні страхування знаходиться лише на етапі свого розвитку, виникло воно достатньо давно. Появу страхування в Київській Русі пов'язують, перш за все, з пам'яткою давньоруського права – "Руською правдою", яка дає цікаві відомості про законодавство X-XI століть. Особливе значення мають норми, що стосуються матеріального відшкодування шкоди громадою у випадку вбивства. У статтях 6 і 8 "Руської правди" можна знайти багато елементів договору страхування цивільної відповідальності, а також те, що при ненавмисному вбивстві віра (грошовий штраф) є фактично страховою виплатою лише для тих і на користь тих, хто вступив у таке неформальне взаємне страхове товариство¹.

Нині страхові компанії приймають активну участь у багатьох суспільно-економічних процесах держави. Ознакою їх сучасної роботи є те, що окрема страхова компанія може виконувати свої завдання тільки за допомогою кооперації з іншими страховими компаніями, банками, фінансовими установами. Тому з позиції внутрішньої організації страхового сектора страхова компанія має всі необхідні ознаки системи взаємопов'язаних елементів.

Страхова компанія являє собою універсальну структуру, створену для економічного захисту особистих та майнових інтересів фізичних та юридичних осіб. В розвинутих країнах

¹ Залетов О. М. Страхування UA. Навчальний посібник; За редакцією д.е.н. О.О. Слісаренко. – К.: Міжнародна агенція "Beezone", 2003. - 320 с.

без страхування не укладається ні одна комерційна угода, не працює ні одне підприємство. Все більш очевидною стає потреба у страховому захисті і в Україні.

Специфіка страхових компаній визначається тим, що вони є втіленням боржника і кредитора одночасно. У цьому зв'язку страхова діяльність посідає надзвичайно важливе місце в структурі капіталів і несе в собі загрозу соціально-економічного ризику. Тому в усіх країнах з розвинутою економікою страхова діяльність регулюється спеціальним законодавством.

Останнім часом питання впливу держави на страховий ринок розглядаються та аналізуються багатьма суспільно-політичними та економічними виданнями України, серед них: міжнародний суспільно-політичний тижневик “Дзеркало тижня”, “Українська Інвестиційна Газета”, науково – практичний журнал “Страхова справа”.

Наведені вище видання акцентують увагу на таких проблемах в регулюванні страхового ринку в Україні з боку держави, як:

- відсутність чітко визначених та стабільних концептуальних засад державної політики стосовно страхування. Не визначеним є баланс між соціальним страхуванням та страхуванням на громадсько-правових засадах;

- непослідовність політики держави стосовно страхування, що підтверджується декларуванням нормативно-правових актів без попереднього фінансово-економічного обґрунтування;

- залежність страхування від загальної соціально-економічної ситуації у суспільстві, тому, яким би бездоганним не було реформування страхової діяльності, воно не буде результативним без узгодження з програмами розвитку інших сфер та галузей на базі єдиної, довгострокової соціально-економічної стратегії.

Метою цієї роботи є дослідження проблем державного регулювання, які стримують розвиток страхового ринку. Для досягнення поставленої мети в роботі висвітлені та проаналізовані недоліки в регулюванні ринку страхування з боку держави з застосуванням комплексного підходу щодо оцінки впливу держави на діяльність страховиків України. Методами дослідження, використаними у роботі, є системний підхід та аналіз чинного законодавства у сфері страхування, загальний аналіз діяльності уряду, спрямованої на стабілізацію економічного становища держави, яке безпосередньо впливає на розвиток страхування в Україні, тому що страховий ринок є невід'ємною частиною всієї фінансової системи держави.

У 2002 році небанківський сфера, у тому числі і страхова, отримала серйозний орган нагляду. Згідно з Наказом Президента від 11.12.02 р. “Про створення Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг” в Україні вперше був створений самостійний регулятор небанківського фінансового ринку². Реально Комісія почала працювати у 2003 році, почавши проводити ретельні перевірки платоспроможності страховиків та скорочувати чисельність учасників страхового ринку, які не здатні виконувати вимоги Закону України “Про страхування”, щодо капіталізації статутного фонду страховика.

Зміцнення політичних позицій нового регулятора на практиці означає перш за все зменшення частки фіктивного страхування на ринку. Через подібні чистки проходили майже всі країни Східної Європи. Як наслідок – концентрація бізнесу в руках невеликої кількості операторів та жорстка конкуренція між ними призвела до

² Про створення Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України: Наказ Президента N 1153/2002 від 11.12.02 р. // Офіційний веб-сайт Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України

підвищення якості послуг, які надаються клієнтам, та зниженню страхових тарифів. Тенденція щодо концентрації страхового ринку спостерігається вже зараз. Перші 30 компаній–лідерів збирають 70 відсотків усіх страхових платежів та підвищують якість страхових послуг.

Діяльність Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг, щодо очищення страхового ринку від псевдостраховання, через яке значна частина капіталів вивозиться за кордон, підтримується з боку держави. Так, Наказ Президента “Про систему заходів щодо усунення причин та умов, які сприяють злочинним проявам і корупції” визначає пропозиції щодо унеможливлення використання страхової системи для ухиленя від оподаткування, розмивання активів підприємств, відмивання коштів та вивезення їх за кордон³.

Серед основних проектних напрямів роботи Держфінпослуг у 2004 році будуть:

- присвоєння рейтингів страховим компаніям;
- встановлення статусу страховика і перестраховика компаніям відповідно до міжнародних стандартів Міжнародної асоціації органів нагляду за страховою діяльністю (IAIS), членом якої Держфінпослуг стала наприкінці 2003 року;
- підвищення плати за ліцензії на страховому ринку. Комісія передбачає ввести диференційовану плату за ліцензії в залежності від виду страхування;
- вирішення питань по оподаткуванню страхової діяльності;
- проведення перевірок платоспроможності страховиків, а саме приведення у відповідність до прикінцевих положень Закону України „Про страхування” розмірів статутних фондів, тобто мінімальний розмір статутних фондів страховиків, які займаються ризиковими видами страхування, крім страхування життя, до листопада 2004 року має бути 1 мільйон євро, а у компаній які займаються страхування життя - 1,5 мільйона євро⁴.

Перелічені напрямки роботи Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг повинні також враховувати необхідність введення нових напрямків інвестиційної діяльності страховиків. Існуюча система регулювання страхових інвестицій спонукає страхові компанії використовувати два шляхи щодо виконання встановлених державою правил розміщення страхових резервів. Це, або формальне виконання правил розміщення тільки на визначену звітну дату, що додає додаткові ускладнення у роботу страховиків, або фактичне виконання правил розміщення, при якому обмежуються інтереси страхувальників, тому що не використовується потенціал інвестиційного зросту страхових фондів, що забезпечило б страхувальникам зниження цін на страхові послуги та збільшення страхового покриття.

Для підвищення ефективності використання інвестиційних коштів страхових компаній, забезпечення практичної реалізації принципів розміщення страхових резервів та введення принципу підконтрольності, доцільно було б внести у правила розміщення страхових резервів наступні зміни.

По-перше, встановити норматив прямих інвестицій, тобто вкладів у цінні папери (акції, облігації т.п.), які не включені до котирувального листа жодним з організаторів торгівлі на ринку цінних паперів, на рівні 35-40 відсотків від страхових резервів. Це

³ Про систему заходів щодо усунення причин та умов, які сприяють злочинним проявам і корупції: Наказ Президента (із змінами, внесеними згідно з Указом Президента N266/2004 від 03.03.2004) // Офіційний веб-сайт Верховної ради України

⁴ Про внесення змін до Закону України “Про страхування”: Закон України // Урядовий кур’єр. - 2001.-7 листопада.

дозволить страховим компаніям інвестувати грошові кошти у середній та малий бізнес, чим, на жаль, практично не займаються такі інвестори як держава та банки. З іншого боку, зворотність та ліквідність даних інвестицій будуть в значній мірі контролюватись безпосередньо страховиками. Такий контроль взагалі неможливий при розміщенні страхових резервів у державні, муніципальні та банківські цінні папери. Крім того підхід до інвестування, який пропонується, призведе до зросту середнього та малого виробництва, і, отже, до збільшення страхового портфелю, зросту обсягів страхових премій та страхових резервів.

По-друге, необхідно надати право керівникам регіонів України самостійно диференціювати вказаний норматив за галузями виробництва, виходячи з пріоритетів структурного розвитку регіональної економіки.

Такий підхід до управління інвестиційним потенціалом страхових компаній в умовах зросту значимості страхування в економіці держави та збільшення обсягів загальних страхових резервів може значно вплинути на розвиток виробництва та забезпечить підвищення фінансової стійкості страхових компаній.

Згідно з результатами досліджень можна зробити такі висновки.

В умовах кардинальних політичних та соціально-економічних реформ, які повинні супроводжуватись і вдосконаленням страхової справи у нашій державі головними факторами, які обумовлюють розвиток страхового ринку України в найближчій час, мають бути:

- значне підвищення платоспроможності споживачів страхових послуг;
- наявність реальних перспектив для стрімкого підвищення рівня фінансової стійкості вітчизняних страховиків;
- можливість створення привабливого інвестиційного клімату;
- зниження вартості перестраховання;
- активізація діяльності Держфінпослуг по регулюванню ринків фінансових послуг.

Головними завданнями держави по формуванню повноцінного страхового ринку повинні стати:

- розробка та впровадження стратегії розвитку страхового бізнесу;
- встановлення єдиних вимог та стандартів надання страхових послуг;
- приведення страхового законодавства України к європейським стандартам;
- введення статистичної та бухгалтерської звітності у відповідності до міжнародних вимог;

- вирішення методологічних питань, у т. ч. розробка критеріїв та процедур оцінки страхових компаній, їх перевірок та постійного моніторингу;

- посилення вимог до капіталізації з метою підвищення платоспроможності страхових компаній, ліквідності їх активів, а також довіри до них з боку потенційних страхувальників;

- розробка та прийняття нормативних актів по перестрахованню, формуванню страхових резервів та ін.

Страхування як один з інститутів фінансової системи держави, який складають фінансові відносини, які створюються у процесі формування та використання страхових фондів, повинно бути предметом державного регулювання, збудованого на бездоганній нормативно-правовій базі.

Використана література:

1. Про внесення змін до Закону України "Про страхування": Закон України // Урядовий кур'єр. - 2001.-7 листопада.
2. Про створення Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України: Наказ Президента N 1153/2002 від 11.12.02 р. // Офіційний веб-сайт Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України;
3. Про систему заходів щодо усунення причин та умов, які сприяють злочинним проявам і корупції: Наказ Президента (із змінами, внесеними згідно з Указом Президента N266/2004 від 03.03.2004) // Офіційний веб-сайт Верховної ради України
4. Залетов О. М. Страхування UA. Навчальний посібник; За редакцією д.е.н. О.О. Слісаренко. – К.: Міжнародна агенція „Beezone”, 2003. - 320 с.
5. Коваленко В. Доверие к страховым компаниям растет вместе с рынком страхования // Международный общественно-политический еженедельник «Зеркало Недели». - №31 (456). - 16-22 августа 2003.
6. Щеглова Е. Страховой контр-all // Украинская Инвестиционная Газета. - №29 (407). - 22. 07.2003.

*Стаття рекомендована до друку кафедрою банківської та біржової справи
Донецького державного університету управління
(протокол № 1 від 23 вересня 2004 року)*

